

Prikaz knjige

Savić, Svenka (ur.), (2007), *Romkinje*², edicija: Životne priče žena, Ženske studije i istraživanja »Mileva Marić Ajnštajn« i Futura publikacije, Novi Sad, 217 str

Romkinje²: Curriculum Vitiosus nove elite

Ženske studije i istraživanja "Mileva Marić Ajnštajn" iz Novog Sada, nakon publikovanja knjige *Romkinje* (2001.godine), šest godina kasnije strpljivim i samopregornim zalaganjem, okupljajući grupu mladih Romkinja objavljuju nastavak, *Romkinje*². Knjigu je priredila Svenka Savić, profesorka Psiholingvistike na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu, koja i vodi projekat Životne priče žena u Vojvodini. Izuzetnost poduhvata se ogleda u činjenici da su to prve knjige koje tematiziraju sudbinu Romkinja, ali ne sa distance i kroz vizuru istraživača većinskog naroda, već su koautorke/i i istraživačice/i mladi Romi. Ženske studije i istraživanja od 1998. godine okupljaju studentkinje Romkinje na raznim projektima osposobljavajući ih za istraživački rad, ali istovremeno ih osnažujući da radikalno menjaju perspektivu kako spoljne (od socijalne marginalizacije do estetizovane fašizacije) tako i interiorizovane rasističko-diskriminatorne percepcije, a u formi normalizovanog prihvatanja široke skale kako pozitivnih tako i negativnih stereotipa.

Tokom prethodnih 25 godina, kako na području bivše Jugoslavije tako i u regionu Jugoistočne Evrope se može pratiti kontinuirani rad autora/ki koji su istraživali problem višestruke diskriminacije Romkinja. No, važno je naglasiti da su to bili istraživački projekti autora/ki iz većinskog naroda, te je i pored evidentne naklonosti romskoj zajednici, prisutan implicite ekskluzivistički pristup, zamagljen depersonalizacijom i kvantifikacijom ličnih sudbina, što rezultira nemoć da se lična sudbina Romkinja razume kao paradigma realnog društveno-istorijskog konteksta.

*Romkinje*², kompendijum 20 životnih priča Romkinja rođenih u periodu od 20-tih do 70-tih godina 20. veka, koje su vlastiti curriculum vitiosus provele u raznim mestima u Srbiji i Crnoj Gori, se pojavljuje tokom oficijelno promovisane Dekade Roma (od 2005. do 2015. godine), dakle u političko-istorijskom trenutku u kojem se od strane političkog establišmenta zemalja Jugoistočne Evrope prepoznaje važnost i neophodnost rešavanja problema najsiromašnije, najdiskriminisanije i rasističkim napadima najizloženije etničke zajednice u Evropi. Važnost rešavanja problema se očituje kako na simboličkoj tako i na razini rešavanja urgentnih pitanja geotizacije, političke diskriminacije i egzistencijalne ugroženosti.

Knjiga je istovremeno mapa bola i poniženja žena koje su osudjene na trpljenje i patnju, dnevnik egzistencijalne borbe nevidljivih i vodič kroz neke od prelomnih istorijskih trenutaka počev od II svetskog rata, do ratova 90-tih i raspada SFRJ te izbeglištva. *Romkinje*, koje imaju ime dobijaju mogućnost da ispričaju vlastitu životnu priču (biografski metod). Strukturalno podeljena na šest celina (svaka od celina obuhvata razgovor sa ženama rođenim u određenim dekadama) u koje nas uvode u formi pred-

govora pet tematskih elaboracija prve knjige Romkinje, knjiga Romkinje² uvodi važan momenat distinkcije i pomera perspektivu deficita razumevanja, percipiranja Romkinja kao pasivnog, homogenog, neizdiferenciranog objekta koji trpi nasilje, ka retko prihvaćenoj perspektivi da je to socijalno, kulturno i obrazovno heterogen korpus, koji nosi kao osnovni zajednički sadržilac u najboljem slučaju pokroviteljski, snishodljivi odnos većine (kako muškaraca tako i žena) spram pitomih, nevidljivih i nečujnih, egzotičnih kojima će tek patronat zrelijih, iskusnijih darovati simboličku i politički značajnu ulogu, i prevesti ih iz forme egzotičnog i folklornog u ravan politički relevantnog.

Knjiga uvodi po prvi puta perspektivu urbanih, mladih, obrazovanih Romkinja koje su spremne da se angažuju kako u radu nevladinih organizacija tako i političkih stranaka. Iskorak iz nevidljivog, običajima i tradicijom omeđenog u sferu vidljivog društveno odgovornog angažmana je posebno naglašen i takvim pristupom ova knjiga predstavlja direktan izazov očekivanom i podrazumevanom: da će lične ispovesti Romkinja ostati u koordinatama zadatog: prelomni trenuci koji su oblikovali njihove živote su ratovi, udaja, običajno-tradicijsko usmeravanje njihove budućnosti, i na koncu starost (»ja sebe vidim kao pustinju«).

Premreženost patrijarhalno-autoritarnim kodovima kao normalizovane i podrazumevane nosi: tegobno detinjstvo, iscrpljujući rad, poniženja, nedostatak samopouzdanja, polupismenost, nesrećne brakove, dokidanje ličnosti udate Romkinje (»Drugačija sam se oblačila kao udata. Maramu nikad nisam skidala, nisam se ni češljala pred mojim deverima. Nisam smela nikome da okrenem ledja. To je bio izraz poštovanja velikog. Nisam smela da predjem ulicu dok dever ne predje«), trpljenje kao model koji se prenosi sa majke na kćerku (»Ćuti i trpi kao što sam i ja ćutala sa mojom decom, jer čim ima svoju porodicu sa njim, onda mora trpiti, pa kakav je takav je. Zato što je deci veliko maltretiranje bez oca. Mlada žena ne može bez muža«), najsrećniji trenutak u životu kada bi rodile sina ili dobile unuka, i tuga kada rode kćerku (»Zašto se rodila? Da se muči kao ja! Žensko dete, tudja kuća«).

Mlade Romkinje intelektualna i politička elita zajednice koje su prošle ceo krug poniženja i trpljenja, demonstrirale su hrabrost da se suoče najpre sa regulama vlastite zajednice koja teško prašta pobunu, i nakon toga ponovno u bolu rodjene postaju vidljive. Vredne vlastitog samopoštovanja i uzor svima nama. One svojim svakodnevnim angažmanom potvrđuju istinitost preporuka koje Romkinje najčešće razočarane vlastitim životom (»Najžaliji trenutak što nisam učinila ništa bolje sa mojim životom. Ne mogu da prihvatim ovaj život nikako«) upućuju budućim generacijama: da je važno da se Romi obrazuju, rade, da znaju da se izbere za vlastita prava, da ne trpe poniženja.

Knjiga Romkinje² je na najplemenitiji način potvrdila smisla dugotrajanog i strpljivog rada: jezgro buduće političke, ekonomske, kulturne elite Romkinja se oformilo upravo kroz projekte Ženskih studija i istraživanja. One su učinile iskorak iz kulture u istoriju i preuzimajući odgovornost za vlastiti život postavile standarde svim delatnicama/cima na javnoj sceni. Istovremeno knjiga je dragocen izvor etnoloških, kulturoloških i antropoloških podataka. Sociolozi i psiholozi tematizirajući problem identitetskih

konstrukata će pronaći važne potvrde društvenih i kulturoloških projekcija Drugog, široki spektar pozitivnih i negativnih stereotipa. Lična svedočanstva potvrđuju i zločine koji su tokom II svetskog rata vršeni nad Romima: deportacije u logore (Sisak, Šabac, Bujanj, nemački logori, Jasenovac; posebno potresna je priča da su mađarski fašisti ubili toliko Roma da su napravili skelu od leševa i išli preko njih), i predstavljaju važan istoriografski doprinos razumevanju konteksta konkretnog istorijskog trenutka. Registar promena socijalne strukture, generacijska analiza kao i socijalna distribucija bogatstva se iščitavaju kroz lične ispovesti i važan su vodič budućim istraživačima socijalnih kretanja i promena.

U Novom Sadu, 12. mart 2007.

Snežana Kresoja
Centar za politiku i evroatlantsko partnerstvo